

สรุปสาระสำคัญการสัมมนา ๒nd International ADR conference
ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๔ พฤษภาคม ๒๐๑๘ ณ โรงแรมพูลแมน คิง เพาเวอร์ (รางน้ำ) กรุงเทพฯ
จัดโดย THAC (Thailand Arbitration Center)

โดย นางสาวสุธิดา รุ่งเรืองศรี นักวิชาการอุตสาหกรรมปฏิบัติการ (suthida@dpim.go.th)
นางสาวชีวรัตน์ ยาชูรณ์ นักวิชาการอุตสาหกรรม (cheewarat@dpim.go.th)
กลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ

ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การลงทุนระหว่างประเทศเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อพิพาทด้านการลงทุนระหว่างประเทศได้ง่ายระหว่างนักลงทุนและรัฐเจ้าของประเทศ เมื่อไม่เป็นไปตามข้อตกลงหรือไม่อาจตกลงกันได้ จึงต้องนำคดีความขึ้นสู่ศาล สิ่งที่ตามมาคือการใช้เวลานานนับปีและใช้งบประมาณมหาศาลตลอดกระบวนการในชั้นศาล อีกวิธีการหนึ่งที่ใช้ระยะเวลาและงบประมาณน้อยกว่าการเป็นคดีในชั้นศาลคือ กรณีที่ประเทศคู่พิพาทมีความตกลงที่อนุญาตให้นักลงทุนสามารถนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ซึ่งจะมีวิธีการไกล่เกลี่ย (Mediation) การประนีประนอม (Conciliation) และการพิจารณาชี้ขาด เป็นการเปิดโอกาสให้ความเสมอภาคแก่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้นำเสนอหลักฐานเพื่อยุติข้อพิพาท วิธีนี้สามารถประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายได้มากกว่าการดำเนินคดีในศาล และสามารถช่วยส่งเสริมด้านการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นการพัฒนากระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโลกอีกด้วย เพราะสามารถให้ความคุ้มครองและสร้างความมั่นใจให้แก่ทั้งนักลงทุน และรัฐเจ้าของประเทศ ดังนี้

๑. New innovations in alternative dispute resolution by arbitral institutions

เนื่องจากคดีเกี่ยวกับการลงทุนระหว่างประเทศมีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเพิ่มขึ้นในแต่ละปี การมีนวัตกรรมและการปรับปรุงกระบวนการอนุญาโตตุลาการจึงจำเป็นเพื่อให้กระบวนการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลต่อมาตรการการชดเชยค่าเสียหาย และมาตรการคุ้มครองชั่วคราวที่เป็นประโยชน์ต่อคู่พิพาท ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง จำหน่าย จ่าย โอนทรัพย์สิน เพราะหากรอคำตัดสินชี้ขาด อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่พิพาทได้ นอกจากนี้ ประสิทธิภาพของคำร้องมีส่วนช่วยให้เกิดประสิทธิภาพของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ เช่น สถานภาพทางการเงิน การดำเนินการที่ไม่มากเกินไป ความสามารถในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารสำนวนในการไต่สวน ล้วนมีส่วนช่วยสำหรับการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินชี้ขาด รวมถึงเงื่อนไขต่างๆ ในขั้นตอนของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ

๒. Managing time and costs of international arbitration

การจัดการด้านเวลาและค่าใช้จ่ายของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ก่อให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพและสามารถลดค่าใช้จ่ายในขั้นตอนการดำเนินการได้ โดยเฉพาะตั้งแต่การดำเนินงานขั้นตอนเริ่มต้นของกระบวนการ เช่น การรวบรวมหลักฐาน การยื่นหลักฐาน และการเขียนคำร้องให้มีประสิทธิภาพ โดยมีเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องและตรงประเด็นมากที่สุด และตัดส่วนที่ไม่จำเป็นออก เป็นการประหยัดเวลาในการพิจารณาข้อมูลของข้อพิพาท และอีกขั้นตอนที่สำคัญคือ

การชักถาม โดยใช้วิธีที่จำเป็นไปตามแต่ละกรณี เช่น การถามค้าน การทำสำเนา การใช้วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ เพื่อให้ เกิดประโยชน์ต่อการพิจารณามากที่สุด และมีการจัดสรรเวลาที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป นอกจากนี้ การร่างคำชี้ขาด ยังถูกคาดหวังให้เกิดขึ้นในระยะเวลาที่เหมาะสม การแจ้งเตือนไปยังอุปกรณ์สื่อสาร เช่น มือถือ เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว หรือแม้กระทั่งการจัดหาที่ปรึกษาเพื่อการไกล่เกลี่ย ล้วนแล้วซึ่งนำมาด้วยการเพิ่ม ประสิทธิภาพในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

๓. Supporting the Belt and Road: Dispute resolution options within ASEAN

ในขณะที่การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้การทำสัญญาทางค้าเป็นสิ่งจำเป็น ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างโครงการ Belt and Road Initiative (BRI) หรือเส้นทางสายไหมศตวรรษที่ ๒๑ เป็นยุทธศาสตร์หลักในการเดินทางเปิดประเทศและขยายอิทธิพลของจีนในเวทีโลก BRI จะเชื่อมโยงเส้นทาง คมนาคมขนส่งและเศรษฐกิจจีนใน ๓ ทวีป ซึ่งจะครอบคลุมราว ๑ ใน ๓ ของเศรษฐกิจโลกและส่งเสริม การเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการประมาณร้อยละ ๒๕ ของการค้าโลกทั้งหมด ดังนั้นข้อผูกพันในความตกลงของ การลงทุนสำหรับนักลงทุนต่างชาติสามารถที่ยื่นคำร้องข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการในการฟ้องร้องเจ้าของ ประเทศได้ หากไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองนักลงทุนต่างชาติในโครงการต่างๆ อันจะส่งเสริม เศรษฐกิจโลกให้เติบโตอีกด้วย

๔. Managing international investment disputes

การจัดการข้อพิพาทการลงทุน ระหว่างประเทศ ปัจจุบันขึ้นอยู่กับข้อกำหนดเบื้องต้นของอำนาจศาล ซึ่งต่างจากเดิมที่ขึ้นอยู่กับความผิดและ จำนวนเงินที่เรียกร้อง นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับความเร็วของกระบวนการ การยุติเร็วจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย การ ทำให้ขอบเขตของข้อพิพาทตรงประเด็นขึ้น ทำให้การดำเนินการของกระบวนการเร็วขึ้น แต่ในบางกรณี เช่น ความ ยากในการเข้าถึงการตัดสินในขั้นตอนแรกของกระบวนการของความสมดุลในสถานการณ์ หรือถึงแม้สถานการณ์ เกิดการสมดุล แต่กลับไม่เป็นผลดีต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย การจัดการข้อพิพาทจะถูกปฏิเสธ และใน สถานการณ์ที่จำเป็น สามารถเรียกร้องมาตรการการคุ้มครองชั่วคราว เพื่อช่วยเหลืออันตรายที่ไม่สามารถแก้ไขได้ หรืออันตรายที่มากเกินต่ออีกฝ่าย แม้กระทั่งความเป็นไปได้ของเหตุผลที่จะชนะของคำร้อง ดังนั้นการจัดการข้อ พิพาทการลงทุนระหว่างประเทศในอนาคตควรมีความชัดเจนที่มากขึ้น เพื่อให้องค์คณะอนุญาโตตุลาการพิจารณา ถึงผลกระทบของการจ่ายค่าชดเชยจากคำร้องได้ดีขึ้นและรวบรวมสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินให้จ่าย ค่าชดเชยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๕. Limits to party autonomy in Institutional Arbitration

หลักอิสระทางแพ่ง (Party Autonomy) มีบทบาทต่อการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก เพื่อให้อิสระแก่คู่สัญญาใน การทำความเข้าใจในเนื้อหาสัญญา และสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ในทางการค้าระหว่างกันเองได้ รวมถึงประกัน ความเท่าเทียมและเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญา สำหรับความเหมาะสม ความยืดหยุ่น และประโยชน์แก่คู่สัญญามาก ที่สุด ในการทำการค้าระหว่างกัน เพราะว่ากฎหมายแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกัน ซึ่งนำไปสู่ข้อพิพาทระหว่างประเทศได้ง่าย ขณะเดียวกันเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น คู่กรณีควรที่จะไม่เกี่ยวข้อง กับวิธีการแก้ปัญหาในข้อพิพาทนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงความเป็นไปตามกฎหมายที่บังคับใช้อีกด้วย

๖. ODR and its use for MSMEs ปัจจุบัน MSMEs (Micro, Small and Medium Enterprises) ถือเป็นธุรกิจระหว่างประเทศขนาดใหญ่ของโลก ซึ่งหนีไม่พ้นการใช้สื่อออนไลน์เป็นตัวกลางในการทำธุรกรรมระหว่างประเทศระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย นั้นหมายถึงการที่ผู้ซื้อและผู้ขายไม่สามารถติดต่อเจรจากันได้โดยตรง จึงอาจเกิดการผิดพลาดระหว่างการซื้อขายได้จากการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน หรือระบบการซื้อขายและการทำธุรกรรมที่ต่างกันตามแต่ละประเทศ ดังนั้น ODR (Online Dispute Resolution) จึงเป็นกระบวนการที่จะช่วยแก้ไขข้อพิพาทการทำธุรกิจระหว่างประเทศเหล่านี้ได้ เนื่องจาก ODR มีการรักษาความปลอดภัยของระบบข้อมูลและความเป็นส่วนตัว และความน่าเชื่อถือในความเป็นธรรม รวมทั้งประเด็นในทางกฎหมาย เพื่อช่วยสนับสนุนศักยภาพในการทำธุรกิจระหว่างประเทศให้เติบโตและเข้มแข็งขึ้น

๗. The Singapore Mediation Convention เนื่องจากการประนีประนอมข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยมีการนำไปใช้มากขึ้น เพราะเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพ มีต้นทุนในการดำเนินการต่ำกว่าการดำเนินคดีในชั้นศาล ส่งเสริมให้บรรลัวัตถุประสงค์ร่วมกันระหว่างคู่พิพาท เอื้อให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย เปิดโอกาสให้สามารถร่วมกันหาทางออก ไม่ได้ตัดสินเพื่อหาผู้แพ้หรือผู้ชนะ ทำให้คู่พิพาทยังคงรักษาความสัมพันธ์ไว้ได้ และทั้งยังช่วยแบ่งเบาภาระคดีชั้นศาล ทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (United Nations Commission on International Trade Law : UNCITRAL) เป็นองค์กรของสหประชาชาติ ซึ่งสมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติแต่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๖๖ โดยประเทศสมาชิกมีแผนร่วมกันที่จะจัดทำ “อนุสัญญาว่าด้วยการประนีประนอมข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย ฉบับ สิงคโปร์” (The Singapore Mediation Convention) ซึ่งจะลงนามวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๒ ณ ประเทศสิงคโปร์ โดยต้องมีอย่างน้อย ๓ ประเทศที่เห็นชอบและลงนามในอนุสัญญาเพื่อเป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างประเทศด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยมีผลใช้บังคับและเป็นที่นิยมแพร่หลาย และสามารถบังคับใช้ได้ในกรณีในประเทศนั้น ๆ ลงนามในอนุสัญญา สำหรับประเทศสิงคโปร์ได้แสดงความตั้งใจที่จะลงนามในอนุสัญญาฉบับนี้ เนื่องจากหวังว่าอนุสัญญานี้จะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ ทำให้สิงคโปร์เป็นศูนย์กลางในเชิงพาณิชย์ได้ เช่นเดียวกับความสำเร็จในการมีอนุสัญญากรุงนิวยอร์ก (New York Convention) ที่เป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญและแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของอนุญาโตตุลาการพาณิชย์ระหว่างประเทศ

๘. Is There a Need for a Strict Code of Ethics for Arbitration Practitioners? จรรยาบรรณของอนุญาโตตุลาการเป็นเรื่องสำคัญที่อนุญาโตตุลาการทุกคนพึงมี เพื่อให้เกิดความโปร่งใสเป็นกลาง และมุ่งประโยชน์ของคู่พิพาทเป็นสำคัญ โดยสถาบันแต่ละแห่งจะมีการกำหนดข้อแนะนำหรือข้อควรปฏิบัติแตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละประเทศ มีความหลากหลายทางรูปแบบสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ จึงทำให้มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง สำหรับสถาบันอนุญาโตตุลาการของประเทศไทยมีการกำหนด ประมวลจริยธรรมอนุญาโตตุลาการ เพื่อเป็นข้อแนะนำและแนวทางปฏิบัติแก่อนุญาโตตุลาการทั้งหลายและผู้ประนีประนอมข้อพิพาทที่อยู่ภายใต้การจัดการของสถาบันอนุญาโตตุลาการ โดยกล่าวถึงอนุญาโตตุลาการต้องมีอุดมการณ์ มีความยุติธรรม มีคุณธรรม จริยธรรมในการเปิดเผยข้อมูล การดำเนินการกระบวนการพิจารณา และการรักษาความลับ ซึ่งหากมีสิ่งใดที่จำเป็นต้องเพิ่มหรือเป็นสิ่งที่อนุญาโตตุลาการพึงมี

ทางหน่วยงานก็สามารถปรับปรุงกฎหรือข้อบังคับให้ทันสมัยและได้มาตรฐานสากลได้เนื่องจากสถาบันเป็นหน่วยงานอิสระ สำหรับการกำหนดจรรยาบรรณที่เป็นหลักสากลและใช้ได้กับทุกประเทศจะต้องสอดคล้องกับปัจจัยในเรื่องต่าง ๆ ถือเป็นความท้าทายอย่างมาก เนื่องจากความแตกต่างในหลากหลายด้านที่กล่าวเบื้องต้นแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับหลักกฎหมายหรือข้อบังคับในแต่ละประเทศ ดังนั้นการนำไปปฏิบัติหรือจะยึดหลักการของสถาบันใดหรือประเทศใดต้องเลือกให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ด้วย

ข้อสรุปและคำแนะนำ กระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน เพราะเป็นกระบวนการที่ใช้ในการยุติข้อพิพาทด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธี เช่น การไกล่เกลี่ย (Mediation) การประนีประนอม (Conciliation) หรือการพิจารณาชี้ขาด เป็นต้น โดยยังคงความเป็นธรรมและจริยธรรมไว้ เสมือนเป็นวิธีการที่ช่วยกันหาทางออกให้คู่กรณี แทนที่จะไปดำเนินคดีกันในชั้นศาลซึ่งเป็นการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายที่มากกว่า ทั้งนี้ได้มีการพัฒนากระบวนการอนุญาโตตุลาการให้รัดกุมและดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงการอำนวยความสะดวกและความรวดเร็วในแต่ละขั้นตอน เพื่อรองรับจำนวนข้อพิพาทระหว่างประเทศที่มากขึ้นในแต่ละปี แต่ในทางกลับกัน อาจเกิดผลเสียได้ เพราะอาจทำให้รวบรวมข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน หรือบางข้อมูลที่คิดว่าไม่เข้าประเด็น ซึ่งส่งผลในการพิจารณาได้ จนอาจเป็นเหตุให้เกิดความคาดเคลื่อนต่อการสรุปผลของการพิจารณาข้อพิพาท และอาจทำให้ต้องชดเชยค่าเสียหายที่เกินจำเป็น

นอกจากนี้ มีการปรับระบบกระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ให้เหมาะสมสำหรับเชิงพาณิชย์โดยเฉพาะด้านการค้าระหว่างประเทศเพื่อเอื้อสิทธิประโยชน์ และความน่าเชื่อถือต่อการค้ารายย่อยอย่าง MSMEs (Micro, Small and Medium Enterprises) ในปัจจุบัน ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่สำคัญทางเศรษฐกิจในโลกยุคปัจจุบัน ขณะเดียวกันถือเป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาและต่อยอดของกระบวนการอนุญาโตตุลาการต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ดังนั้นจึงมีผลต่อผู้ประกอบการในแต่ละประเทศทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำธุรกรรมและการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจโลกเจริญเติบโตและถูกขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้บทบาทของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) ได้ทวีความสำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน และยังถูกพัฒนาให้ก้าวหน้าเพื่อรองรับโครงการการลงทุนระหว่างประเทศทั้งโครงการขนาดใหญ่ไปจนถึงธุรกิจรายย่อยในอนาคตอีกด้วย